

få procent!), andlig sång och världslig visa, ett betydande musikaliskt värde. En sångbok med sådana andliga sånger vore kanske något eftersträfvansvärt. Jag föreställer mig, att de här föreliggande »koralerna» komma att bli till åtskillig glädje och uppbyggelse vid den enskilda eller samfälda sången i hemmet vid pianot eller harmoniet. Men i kyrkan lära dessa spröda kompositioner lätt komma till korta. Där behövs lite mera bastanta saker, sådant som bl. a. tål lite misshandel vid utförandet, som inte »faller till marken» i första taget.

Nu kan det ju invändas, att koralboken, liksom psalmboken, inte bör vara tillrättalagd endast för gudstjänsterna i kyrkan utan även för den enskilda andakten, föreningslivet o. s. v. Vi skulle kunna godtaga en ganska fri gestaltning av koralboken, blott de betänkligare koralerna finge anmärkningen »bör ej användas vid högmässan» och denna restriktion respekterades. Men somliga präster älska ju att välja psalmer, som i textligt och musikaliskt avseende verka utmanande; radio-högmässorna lämna stundom skrämmande exempel härpå. Smakförvillelsen är på sina håll så stor, att man mycket väl kan vänta sig »psalmen» »Somnar jag in med blicken fäst» på psalmsedeln vid högmässa.

Jag riskerar kanske att bli »en ropandes röst i öknen», om jag har något att invända mot »den nya sången». Men skulle i alla fall vilja uttala ett önskemål: inte mer än vi redan fått! Atminstone inte till gamla hederliga psalmer!

Hur gärna jag än skulle vilja det, kan jag inte komma till någon högre uppskattning av de koraler, som komponerats av kollegor utanför huvudstaden. »En dunkel örtagård» har ju onekligen en viss melodisk fågring, men det övriga verkar mycket obetydligt; från en »koral» tar jag bestämt avstånd: »Min Gud är en väldig hjälte».

Återstår några ord om harmoniseringen. Hänsynen till kyrkotonarterna äro vi givetvis tacksamma för. »Några brådstörtade reformer» önskar väl ingen. Hæffners harmonisering kan ännu tjäna som föredöme i de flesta fall. Men nog blir man besviken över att kommittén, med den utomordentliga kunnighet, som finnes inom densamma, inte gjort några nämnvärda försök att åstadkomma en mera »funktionalistisk» harmonisering till en del melodier, som ovillkorligen kräva ett rörligare tempo, t. ex. KK 72, 128 a och 501. Dessutom må påpekas, att de nya koralerna kräva duktiga pedalspelare. Somligt ligger mycket illa till, vilket kommer att bli till stor olägenhet, särskilt för de organister som tillika äro kantorer.

Albert Runbäck.

Koralmelodiernas antal.

Huru omfattande blir koralboken? Huru många bli melodierna i den nya koralboken, som skall föreläggas församlingen till bruk?

Både för den sjungande församlingen och för kyrkomusikerna är den frågan av stort intresse. För trivseln vid gudstjänsterna i kyrkan och vid andakten i hemmet är det en avgörande fråga hurudan koralboken är och huru omfattande den blir. Den kan befinnas vara för liten och den kan vara för stor. Det vanskliga är att samma koralbok kan vara på en gång för vidlyftig och för liten. Detta beror av att förhållandena inom vår kyrkas olika församlingar äro så skiftande. Ett melodiantal, som påtagligen är nödvändigt för en församling, kan för en annan befinnas vara för stort.

Vad minimiantalet beträffar är det naturligtvis lika med antalet meterklasser. Men detta antal gör under inga förhållanden till fyllest. Åtskilliga meterklasser äro så talrikt företrädda, ofta av gärna sjungna psalmer att det icke kan vara nog med en melodi inom meterklassen.

1819 års psalmbok med sina 500 psalmer hade vid pass 140 meterklasser (då några meterklasser kunna hänföras till andra kan talet icke anges exakt) med 203 melodier. 1921 års psalmbokstillägg utökar psalmbeståndet med 173 psalmer, c:a 45 meterklasser och 75 nya melodier. 1921 års koralpsalmbok innehöll inalles 673 psalmer, c:a 185 meterklasser och 278 melodier.

I förhållande härtill har den nya psalmboken ett reducerat antal psalmer — inalles 600 — men meterklasserna hava icke minskats utan uppgå till c:a 185. Det är därför knappast tänkbart att antalet melodier kan minskas, ehuru melodierna i 1921 års koralpsalmbok med tillägg borde betecknas som maximum för så vitt man tar hänsyn till vad församlingen i gemen orkar lära sig. Emellertid kan man beräkna den blivande koralbokens melodier till ett antal som ligger mellan 200 och 280.

Men vad orkar då församlingen med? Frågan är omöjlig att besvara, därför att församlingen icke är ett homogent begrepp utan i stället högst skiftande.

I en församling kan ett visst antal melodier befinnas vara för ringa. Den risken framträder starkast i andligt livaktiga församlingar med många och talrikt besökta gudstjänster. I en domkyrka, där söndagligen minst två gudstjänster hållas, oftast tre, stundom fyra eller fem, och därtill varje veckodag minst en gudstjänst, där tarvas ett ordentligt tilltaget antal koralmelodier för att gudstjänstlivet skall hållas friskt. Det är nödvändigt både för kyrkomusikerna och för menigheten, som till en viss procent deltagar i flera av samma dags gudstjänster. Det kan icke undgås att psalmer till samma meterklass förekomma i flera av gudstjänsterna. Särskilt gäller det högtiderna. Rör sig prästens psalmval avsiktligt inom området av psalmer med redan insjungna melodier, så kan den musikaliska monotonien komma att ge intryck av armod. Koralbeståndet får alltså ej bli så litet att det icke räcker till för ett mera mångskiftande gudstjänstliv.

Men man måste också räkna med att antalet melodier under vissa förhållanden kan bli för stort för församlingen. Det gäller

naturligtvis främst andligt sovande församlingar, men också eljest församlingar med exempelvis gudstjänst blott varannan sönders eller helgdag. Det kan icke rimligtvis ifrågasättas att vid sådana förhållanden samma antal koralmelodier skall hållas levande i menigheten som i en församling med rikt gudstjänstliv.

Det är av vikt att de mångskiftande förhållandena i de olika församlingarna i vår kyrka hållas i minne vid koralboksrevisionen. Visserligen skall domkyrkan och den enkla landskyrkan ha samma koralbok, i varje fall ifråga om melodiers avfattning, (där emot vore det nog till fördel om harmoniseringar av olika svårighetsgrad föreläge). Men å andra sidan bör koralbokens uppställning och anordning vara sådan att de församlingar i vilka större andliga och musikaliska resurser föreligga församlingssången kan röra sig inom vidare gränser, medan melodiernas antal i församlingar, där så påfordras, kunna reduceras.

Konklusionen härav blir ett krav på relativt stort antal melodier ställda till församlingarnas förfogande, men samtidigt ett rikligt användande av hänvisningar inom samma meterklass. Dock måste därvid olika meterklasser behandlas på olika sätt, då melodihänvisningarna givetvis icke skola vara avsedda som hyende under lättjans last.

Tänker jag först på meterklasser, som omsluta många och kanske gärna sjungna psalmer, så ha de behov av ett större antal melodier. Detta gäller exempelvis meterklassen W. 250 (W = 1819 års psalmbok), som i 1819 års psalmbok upptog 29 psalmer, vilka i 1921 års tillägg ytterligare utökades med 14 nya nummer. För dessa meddelades i 1921 års koralbok 9 olika koralmelodier (W. 63, 96, 104, 115, 120, 154, 250, och Nps 620 och 648). I 1937 års psalmbok förekomma 37 psalmer inom denna meterklass. Till dem erfordras uppenbarligen ett ganska rikt urval av melodier för att de olika högtider och tillfällen, vid vilka dessa psalmer komma till användning skola få skiftande karaktär. Av de redan förefintliga kan W. 115 ej betraktas som fullgod med tanke på himmelsfärdsdagens festliga karaktär och behöver utbytas mot någon ny. I övrigt vore meterklassen betjänt av några nya melodier. Några goda melodier inom denna meterklass, som böra tillföras psalmbeståndet återfinnas i *Koraler till den nya psalmboken*. Ett förslag av Knut Peters och Albert Runbäck under nummer 104, 150, 493 och 585 (samt 133). I *Koraler jämte melodihänvisningar* utgivna av Koralbokssakkunniga upptages under nr 151 samma melodi som hos PR under 150.

Av andra rikligt företrädade sångbara meterklasser erinras om typen W. 118 i 1819 års psalmbok, där representerad av 55 psalmer, för vilka 1921 års koralbok anvisade 15 melodier. Av dessa melodier utnyttjades W. 118 till 8 psalmer och W. 186 till 12 psalmer. I en meterklass, inom vilken rymmes så många gärna sjungna psalmer är det nödvändigt att ett rikligt antal sångbara melodier förefinnas. Burghardt Waldis ståtliga melodi till Was

hilfts den Heiden in der Welt (Hæffner 119), som i bearbetat skick upptages av KK under nr 115, kunde gärna återbördas till koralboken för denna meterklass.

Men om alltså en del naturligt och enkelt byggda meterklasser tarva ett större antal melodier, så finnas också sådana, där det är en förtjänst att melodiernas antal inskränkas. Detta gäller de mera konstmässigt byggda meterklasserna, vilka i regel ej omfatta många psalmer och vilkas psalmtexter äro mindre ofta och ibland mindre gärna sjungna.

I den meterklass, som W. 184 tillhör, funnos i 1819 års psalmbok 10 psalmer, fördelade på tre melodier, nämligen melodierna W. 7, 184 och 300. Till den senare sjöngs utom huvudpsalmen även W. 321. Till W. 7 sjöngs utom huvudpsalmen även W. 27, sällan brukad och i 1937 års psalmbok utesluten. Det kan knappast vara av behovet påkallat, att inom denna meterklass fortfarande finnas tre melodier. W. 300 kan saklöst utgå och psalmerna fördelas på W. 184 och W. 7, båda förträffliga melodier.

I den meterklass, som W. 258 tillhör, funnos i 1819 års psalmbok 8 psalmer av vilka 6 år 1921 hänvisades till melodien W. 258, medan de båda återstående W. 108 och W. 191 ägde var sin melodi. Det kan ifrågasättas om verkligen påskpsalmen tarvar sin egen melodi. Då nu W. 258 brukas till passionspsalmen W. 93 vore det törhända att föredraga om W. 108 sjönges till W. 191. Det är tydligt att en psalm, vilken kan brukas så sällan som W. 108 endast far väl av att sjungas till en eljest brukad och insjungen melodi. Man kan möjligen ifrågasätta om alla psalmerna inom denna meterklass kunde få sjungas på en enda melodi, W. 258, den förnäma Vater unser im Himmelreich. Det är märkvärdigt huru väl den doriska tonen låter sig brukas för att uttrycka ganska skiftande innehåll.

Den tioradiga meterklassen av typen W. 225 var i 1819 års psalmbok företrädd av två psalmer 225 och 414 och i 1921 års koralbok av lika många koraler. I psalmbokstillägget 1921 tillkom psalmen 591, som hänvisas till W. 225 och dessa tre psalmer representera meterklassen i 1937 års psalmbok. Det kan knappast anses vare sig lämpligt eller nödvändigt att en så sparsamt företrädd meterklass med så sällan brukade psalmer som de ovan nämnda, äga två melodier. Den 1915 nykomponerade melodien till W. 414 kunde utgå. Nyårspsalmen skulle icke förlora därpå i användbarhet.

Även några exempel på meterklasser där melodiernas antal kunde minskas må anföras. Jag nämner den 4-radiga om 11 stavelser i 1:a och 3:e samt 10 i 2:a och 4:e versraden. Detta monsterrum till meterklass saknades i 1819 års psalmbok. I 1921 års tillägg inkom den med nr. 667. År 1937 tillkommo tre nya nummer 72, 340 och 387. Huru många melodier bära nu lämpligen tilldelas denna meterklass i koralboken: i 1921 års koralbok meddelades två alternativ, i KK och PR meddelas under nr. 72 en

ny. Det borde vara klart att för så svaga och föga användbara psalmer, kan man inte rimligtvis betunga koralboken med mera än en melodi. KK 72 och PR 73 synes mig här vara den enda tänkbara.

En annan fyrradning av sällsam skapnad representerades i 1921 års psalmbokstillägg av två psalmer: Nps 652, lördagspsalmen och 605 Gå varsamt. De ägde var sin melodi. I 1937 års psalmbok ökades meterklassen med ännu ett nummer: 356 Mer helighet giv mig. Det vore säkerligen till fördel för psalmernas användbarhet att de alla anvisades till samma melodi, efter min uppfattning Nps 605.

I en del fall förefinnas flera mycket värdefulla melodier för meterklasser av äldre typ, vars psalmer ej äro mycket brukade. Som exempel påpekar jag typen W. 21 med nio psalmer i 1819 års psalmbok och ytterligare två i 1921 års tillägg. För dessa har koralboken tre melodier: W. 21, 344 och 380, alla tre av högt värde. I detta fall böra melodierna upptagas i koralboken, men en av melodierna bör betecknas som meterklassens huvudmelodi — i detta fall W. 21 — och vara tillåten att användas för alla psalmerna inom meterklassen. Tydliga hänvisningar böra göras härom, på samma sätt som förfarits i 1921 års koralbok vid nr. 52.

I vilken utsträckning kan man utnyttja gamla melodier till nya psalmer? Man hör ofta anföras dels att den innevarande generationen skall ha rätt att själv ge sin tribut till församlingens koralbok, det skall synas att den är av i dag, dels också att de nya psalmerna bära en annan prägel än de gamla, de böra då också få en koral, som svarar till deras prägel.

Argumenten äro bestickande, men icke alldeles utan invändningar. Ingen skall förmena den innevarande generationen rätt att komponera nytt. Tvärtom bör den uppmuntras därtill. Men den innevarande generationen skall inte begära plats i församlingens koralbok för sina kompositioner blott därför att den upplever en koralboksrevision. Korallerna måste vara provhålliga och stå sig vid jämförelse med gångna släktleds. Koralbokens musik är till icke för detta året allenast, men bör vara skapad för kommande generationer. Då håller icke annat än det bästa. En koralkomponist gör sig själv föga tjänst och skaffar sig föga heder blott genom att skaffa sig en plats i koralboken, om hans verk icke är av den art att det tål vid att jämföras med de gamla koralmelodierna. Det är ett varsel för dagens koralkomponister att en stor del av de nya melodier, som framfördes i 1921 års koralbok nu är mogen att försvinna. Hæffners storhet låg icke i hans egna kompositioner, utan hans redigeringsarbete. Detta är stränga ord, men det tjänar föga att dölja sanningen: bara det som står sig i konkurrensen med det gamla skall leva. Även om koralmelodierna stå kvar i koralboken intill nästa koralboksrevision, så stå de där som tyngande barlast och död gods. För psalmtextens skull är det under sådana omständigheter bättre att den får åtminstone

som alternativ en gammal melodi, om den nya melodien ej är av oomtvistligt värde.

Men är det rätt att kläda nya dikter i gamla koralers kläder? Den moderna dikten är »lös i konturen», subjektiv, allmänt idealistisk; i varje fall är en del av den moderna dikten sådan. Kan det vara tillbörligt att stuva in denna dikt i den gamla koralens objektiva, strama dräkt?

Härtill må erinras att sådan dikt har varit modern förr också. Det är ingenting nytt under solen. Och det har skrivits subjektivistiska melodier förr. Det är inte alldeles säkert att en gammal melodi är objektiv därför att den dateras till medeltiden eller 15, 1600-talen.

Det visar sig också att man har svårt för att konsekvent genomföra principen om nya melodier till nya psalmer. Medan exempelvis Liedgrens »En dunkel örtagård jag vet» (267) påfordrar en ny melodi, där den till samma meterklass hörande, redan insjungna W. 113, som också är väl stämd till psalmen, kan göra tjänst, så hänvisas Frostensons mycket modernt klingande »I mörker sjönko lyckodrämmens länder» (268) av KK till den gamla, kärva hugenottmelodien W. 354.

I det stora flertalet fall anvisas för de nya psalmerna gamla melodier i regel med gott resultat. Det torde vara klokt att pröva hela denna fråga om melodierna till de nya psalmerna från fall till fall och utan förutfattade meningar. Därmed torde både psalmtexternas författare och församlingen vara bäst betjänade.

In summa: sparsamhet bör iakttagas med melodier i de sparsamt företrädade meterklasserna och ymniga melodihänvisningar givas till en eller få huvudmelodier. Gott om melodier i de talrikt företrädade meterklasserna, men först och sist goda, sångbara och slitstarka melodier, likgiltigt om de äro gamla eller nya.

Arthur Adell.

Svensk orgelkonst under 1937.

Medan 1936 kunde betecknas som ett rekordår ifråga om publicering av ny orgellitteratur, kan 1937 sägas ha varit ett märkesår rörande en annan gren av orgelkonsten, nämligen orgelbyggeriet. Ty en större livaktighet på detta område torde knappast tidigare ha utvecklats i vårt land. Iakttagelsen härav är desto mera glädjande som de företagna orgelbyggnaderna, det må ha gällt om- eller nybyggnad, i de flesta fall synas ha skett efter liturgiskt-musikaliska krav i första hand. Förhållandevis talrika äro de ombyggnader, som huvudsakligen bestått i klanglig omgestaltning av instrumenten (genom omgruppering, omintonering och komplettering av förefintligt stämmaterial).

Ett vid Sveriges allmänna organist- och kantorsförenings ombudsmöte i somras väckt förslag om bildandet av »ett orgelråd»